

ולגבי לנהוג בו מנהגי אבילות, הרי הוא התינוק, אם מת, לאביו ולאמו ולכל קרוביו, כחתן שלם, שחייבים להתאבל עליו כגדול.

גמרא:

דנה הגמרא: **מנא הני מילי** שאפילו קטנה בת יום אחד נוהגים בה דיני נדה?

דתנו רבנן: כתוב בפרשת נדה [ויקרא יא יט] "אשה כי תהיה זבה, דם יהיה זובה בבשרה" [ומדובר בנדה, ולא בזבה].

איין לי אלא אשה, כי משמע מדברי הכתוב שרק לגבי "אשה", דהיינו, גדולה ולא קטנה, נאמרה פרשת נדה.

בת יום אחד, שלא קרויה אשה, לרבות אותה לדיני נדה, **מניין?**

תלמוד לומר "ואשה". אות הו"ו מיותרת, ובאה לרבות אפילו קטנה.

שנינו במשנה: **בת י' ימים לזיבה:**

ודנה הגמרא: **מנא הני מילי?**

דתנו רבנן: נאמר בפרשת זבה "אשה כי תזוב זוב דמה ימים רבים בלא עת נדתה". **איין לי אלא אשה** משמע רק על גדולה הקרויה אשה נאמרה פרשת זבה. תינוקת בת

וזוקק ל**יבום**. אם אחרי שנולד התינוק מת אחיו בלי להשאיר אחריו זרע, אסורה אשת אחיו המת להינשא עד שיגדל התינוק ויבם או יחלוץ לה.

ואם מת אביו של התינוק בלי זרע אחר, הרי תינוק זה **פוטר** את אמו **מהיבום**, אפילו מת התינוק בהיותו בן יומו, ובלבד שיהיה בן קיימא ולא נפל.

ומאכיל בתרומה. בת ישראל הנשואה לכהן אוכלת בתרומה. ואם מת בעלה הכהן, הרי כל זמן שיש לה זרע מבעלה הכהן, עדיין היא אוכלת בתרומה.

אבל אם אין לה זרע מבעלה הכהן, היא שבה אל בית אביה הישראל, ואסורה לאכול בתרומה.

ופוסל מן התרומה. בת כהן הנשואה לישראל, אסור לה לאכול תרומה אפילו אם מת בעלה, כל זמן שיש לה זרע מבעלה הישראל. אבל אם מת בעלה, ומת גם כל הזרע שנולד לה מבעלה הישראל, הרי היא שבה אל בית אביה הכהן ואוכלת בתרומה.

א-תמ **ונחל**, יורש התינוק אפילו בהיותו בן יום אחד, את קרוביו שמתו.

ומנחיל, מוריש את נכסיו לקרוביו, אם הוא מת.

וההורגו — **חייב** מיתה, ככל הורג אדם.

מותרת להיכנס.

אמנם באחיעזר [חלק ג' סימן סה ו] **ובקובץ שיעורים** [חלק ב' סימן מא] כתבו, שאפילו אם הכהן לא נטמא, אסור לו להיות באהל המת.

ולכן, אם לא היה ספק ספיקא, אז אף על פי שהעובר הכהן אינו נטמא, אסור להכניס אותו לאהל המת. ורק בגלל שזה ספק ספיקא מותר למעוברת להיכנס.

י' ימים שלא קרויה אשה לרבות אותה לדיני זיבה מניין?

תלמוד לומר "ואשה" ה"ו המיותר בא לרבות אפילו קטנה:

שנינו במשנה: תינוק בן יום אחד מטמא בזיבה:

דנה הגמרא: מנא הני מילי?

דתנו רבנן: נאמר בפרשת זב "איש איש כי יהי זוב משרו".

מה תלמוד לומר כפל הלשון "איש איש"?

לרבות בן יום אחד, שמטמא בזיבה, דברי רבי יהודה,

רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא אומר: אינו צריך לימוד לכך, כי הרי הוא אומר "וחזב את זובו לזכר ולנקבה", ודרשין, "לזכר", אפילו זכר כל שהוא, בין גדול בין קטן. "לנקבה", אפילו נקבה כל

שהיא, בין גדולה בין קטנה.

אם כן, לרבי ישמעאל, מה תלמוד לומר כפל הלשון "איש איש"?

דברה תורה כלשון בני אדם. וכך היא דרך בני אדם, לדבר בצורה של כפל לשון.

שנינו במשנה: ומטמא בנגעים:

ומבאר הגמרא מניין לנו שאפילו קטן נטמא, (56) דכתיב בפרשת נגעים "אדם כי יהיה בעור בשרו". ו"אדם" משמע כל שהוא (57) אדם, אפילו תינוק.

שנינו במשנה: ומטמא בטמא מת:

דכתיב (58) בפרשת פרה אדומה, "והזה על האהל ועל כל הכלים, ועל הנפשות אשר היו שם". ומשמע שאפילו נפש כל דהו צריכה הזאת מי אפר של פרה אדומה, ומוכח שהוא נטמא.

שנינו במשנה: וזוקק ליבום:

ושמה מדובר בקטנות פחותות מבת ג', ורואים ש"אדם" משמעו אפילו קטנה.

58. הגמרא [ערכין ג א] מבאר את ההוה אמינא שקטן אינו מטמא במת, מפני שכתוב בפרשת הזאת מי חטאת "ואיש אשר יטמא ולא יחטא, ונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל. כי את מקדש ה' טמא" [במדבר יט כ]. ומקשה הגמרא, אם לומדים מהפסוק שנפש כל דהו מטמא ואפילו קטן, מה נלמד מהפסוק של "ואיש אשר יטמא ולא יחטא"? ומתרצת הגמרא, שנלמד שאף על פי שקטן נטמא, בכל זאת הוא אינו חייב כרת אם נכנס לקדש בלי הזאת מי חטאת.

56. הגמרא [ערכין ג א] מבאר את ההוה אמינא שקטן אינו מטמא בנגעים, מפני שכתוב "איש צרוע" [ויקרא יג מד], וסתם איש בתורה זה גדול. ומקשה הגמרא אם לומדים מהפסוק "אדם" לרבות קטן, למה כתוב באמת איש? ומתרצת הגמרא, שבא למעט אשה מצורעת מדיני פריעה ופרימה.

אמנם התוספות בסוגיא מבארים את ההוה אמינא שקטן אינו נעשה מצורע מפסוק אחר, שכתוב "איש או אשה כי יהיה בו נגע" [ויקרא יג כט].

57. רש"י מבאר, ש"אדם" משמע כל שהוא, שהרי כתוב לגבי מדין "ונפש אדם מן הנשים",

דכתיב בפרשת אוכלי תרומה "ויליד ביתו [של הכהן] הם יאכלו בלחמו [ולחם הכהן היינו תרומה]". ובמסורת קרי ביה 'יאכילו' אחרים בלחמו, ונלמד מכאן שהבן ניליד ביתו מאכיל את אמו הישראלית בתרומה לאחר שבעלה הכהן מת.

עוד שנינו במשנה: **ופוסל** את אמו בת כהן שנשואה לישראל לאכול מן התרומה:

ומבאר הגמרא, כי "זרע אין לה" אמר רחמנא. והא, שנולד לה בן מהישראל, אפילו נולד בנה אחרי מיתת בעלה, אית לה זרע מישראל, ולכן אינה שבה לאכול בתרומה.

ומקשה הגמרא: **מאי איריא זרע** בן יום אחד? והרי אפילו עובר נמי, שעוד לא נולד, פוסל את אמו המעוברת מלאכול בתרומה, **דכתיב** בבת כהן הנשואה לישראל, ומת בעלה ששבה לאכול בתרומה "כנעוריה בית אביה", ודרשינן, **פרט למעוברת** (60) מבעלה הישראל, שאינה כנעוריה, ולא אוכלת בתרומה!?

ומתרצת הגמרא: **צריכי** צריך את שני הפסוקים, הפסוק של "זרע אין לה",

דכתיב (59) בפרשת יבום "כי ישבו אחים יחדיו", ודרשינן, רק אחים שהיתה להם ישיבה אחת בעולם זוקקים ליבום, ואפילו בישיבה כל דהו נחשב אח זוקק ליבום. אבל אחים שלא ישבו יחד בעולם, אפילו אם כבר היה האח נמצא בעולם בתור עובר במעי אמו, אין הוא זוקק את אשת אחיו המת ליבום, כיון שלא ישב יחד עם אחיו בעולם, אלא ישב בעולם [נולד] רק אחר מות אחיו.

שנינו במשנה: **ופוטר מן היבום:**

לפי שנאמר בפרשת יבום "כי ישבו אחים יחדיו, ומת אחד מהם, ובן אין לו". ומדייקת הגמרא את לשון הפסוק: "ובן אין לו" אמר רחמנא, והא, אח זה, בשעה שמת, אית ליה בן, אף על פי שמת הבן מיד אחרי אביו. ואפילו אם נולד הבן אחרי מיתת האב, הרי הוא פוטר את אמו מן היבום והחליצה.

עוד שנינו במשנה: **ומאכיל בתרומה**. שהתינוק הכהן "מאכיל" את אמו הישראלית בתרומה, דהיינו, שהוא מתיר לאמו הישראלית לאכול תרומה גם אחרי מיתת בעלה הכהן.

60. בכמה מקומות גבי יבום "זרע אין לה", ונדרש 'אין לה' מלשון 'עיין לה', לרבות מעוברת, ולמה צריך את הפסוק של "כנעוריה"? והרי דורשים זאת כבר מ"זרע אין לה"? ומתרצים התוספות, שהרי גם לגבי יבום אין העובר פוטר, אלא יש להמתין ולעיין אם ייולד וולד בר קיימא. אבל בזמן שהיא מעוברת, היא פטורה מיבום, ואם כן, הוא הדין כאן, בזמן שהיא מעוברת תהיה מותרת בתרומה. ולכן צריך את הפסוק 'כנעוריה', למעט את הזמן שהיא מעוברת.

59. בתוספות כתבו, שאין חידוש בכך שגם קטן זוקק ליבום ופוטר מן היבום, והחידוש של המשנה הוא שרק בן יום אחד זוקק ליבום ופוטר מן היבום, אבל עובר אינו זוקק ליבום, ואינו פוטר מן היבום. ועל זה מביאה הגמרא פסוק שדווקא אם היתה להם ישיבה אחת בעולם ביחד אז זוקק ליבום.

60. בתוספות מקשים, הרי הגמרא דורשת

והפסוק של "כנעוריה".

דאי כתב רחמנא רק את הפסוק של "זרע אין לה", הייתי אומר כי דווקא בן יום אחד פוסל את אמו בתרומה, **משום דמעיקרא**, בבית אביה, **חד גופא**, הבת כהן היתה לבד, **והשתא**, כשבעלה מת, והיא רוצה לשוב אל בית אביה לאכול בתרומה, היא **תרי גופי**. דהיינו, שהיא אינה במצבה הקודם, ואינה יכולה לחזור לבית אביה, יחד עם בנה שאינו כהן, ואינו שייך לבית אביה, עד שלא תהיה במצבה הקודם כמו שהיתה בבית אביה.

אבל הכא, מעוברת, **דמעיקרא** בבית אביה היתה **חד גופא**, **והשתא** **חד גופא**, והיא דומה למצבה בבית אביה, שאין כאן עוד גוף שאינו כהן, **אימא תיכול** בתרומה, **לכן כתב רחמנא "כנעוריה"**, ומעוברת אינה כנעוריה.

ואי כתב רחמנא רק את הפסוק של "כנעוריה", ולא את הפסוק של "זרע אין לה", הייתי אומר שדווקא מעוברת לא אוכלת בתרומה, אבל אם יש לה בן היא כן אוכלת בתרומה, **משום דמעיקרא**, בבית אביה, **גופה סריקא**, בפועל היה גופה ריק, **והשתא גופה מליא**, הגוף שלה מלא, והוא השתנה. **אבל הכא**, אחרי הלידה, **דמעיקרא גופה סריקא** **והשתא גופה סריקא**, לא איכפת לנו זה שיש לה בן, כי גופה נמצא באותו מצב שהיא עזבה את בית אביה, **אימא תיכול** בתרומה. לכן התורה **צריכא** לכתוב "זרע אין לה", ללמד, שאם יש לה זרע, הרי אפילו שמצבה הוא כמו שעזבה את בית אביה, בכל זאת אינה אוכלת בתרומה.

וממשיכה הגמרא ומקשה: **אכן קראי אתרוין**, תירצנו מדוע יש צורך גם בפסוק על מעוברת וגם בפסוק על בן יום אחד,

אלא מתניתין, מאי איריא, מדוע היא נקטה דווקא **"בן יום אחד"**? הרי להלכה, אחרי שיש שני פסוקים, **אפילו עובר נמי פוסל!**

אמר רב ששת: באמת המשנה לא מדברת שפוסל התינוק בן יום אחד את אמו מלאכול בתרומה. **אלא הכא במאי עסקינן, בכהן שמת, שיש לו שתי נשים, אחת גרושה**, שהכהן התחתן איתה אף על פי שאסור לכהן לשאת גרושה, ובניה חללים ואסור להם לאכול בתרומה, **ואחת שאינה גרושה**, ומותר לכהן להתחתן איתה, **ויש לו בנים** כהנים כשרים מהאשה **שאינה גרושה**, ולכן העבדים שהם ירשו עבדי כהנים כשרים ואוכלים בתרומה.

אך כיון **ויש לו בן יום אחד מן הגרושה**, והוא כהן חלל, **דפוסל התינוק** בן יום אחד החלל **בעבדי אביו מלאכול בתרומה**. כי עבד של כהן כשר מותר בתרומה, אבל עבד שכהן וחלל שותפים בו, אסור לאכול בתרומה, ועל ידי שיש לבן יום אחד חלק בעבדים, הרי הם עבדים שכהנים וחלל שותפים בהם ונפסלים מלאכול בתרומה,

ולאפוקי מדרבי יוסי, דאמר **עובר חלל נמי פוסל** את עבדי אביו מלאכול בתרומה, **קא משמע לן המשנה** שדווקא **בן יום אחד, אין**, אבל **עובר לא** פוסל בתרומה.⁽⁶¹⁾

⁶¹ יוסי האם יש לעובר כח לזכות בירושה. רבי יוסי סובר שעובר גם כן זוכה בירושה, ולכן העבדים

⁶¹ רש"י והרי"ף ביארו את סברת המחלוקת בין התנא של המשנה שלנו לבין רבי

עוד שנינו במשנה: נוחל ומנחיל:

שואלת הגמרא: נוחל — ממאן? הרי תינוק נוחל רק מאביו.

ומנחיל — למאן? למי יש בכוחו של תינוק להוריש, הרי רק לאחיו מאביו, כי אמו לא יורשת אותו, ואם יש לו נכסים, בהכרח שאביו מת והוריש לו.

ואם כן קשה, הרי האחים בין כה וכה יורשים, גם בלי האח התינוק, כי אי בעי, מאבחה המשותף שלהם לירתי, ממנו יירשו. ואי בעי, מיניה לירתי יירשו ישירות מהתינוק, (62) ולמה צריך התנא לומר שהם יורשים את התינוק בן יומו?

אמר רב ששת: יש נפקא מינה באופן שהתינוק הזה נוחל בנכסי האב, שאמו מתה והוא ירש את נכסיה, וכעת הוא בא להנחיל לאחיו מן האב, שהם היורשים שלו, ואף על פי שאין להם קשר לאמא שלו, בכל זאת הם זוכים בנכסיה, ולא קרובי האמא, כי כבר יצאו הנכסים מרשות האם ועברו לרשות בנה.

ודיוקא בן יום אחד נוחל ומנחיל לקרוביו מהאב. אבל עובר במעי אמו, שמתו הוא ואמו בהיותה מעוברת, לא נוחל ומנחיל לקרוביו מאביו.

מאי טעמא? לפי שידוע לחכמים דהוא, העובר, מייית ברישא לפני אמו, (63) והלכה היא כי אין הבן יורש את אמו

המת יורש בקבר את ירושת בנו, והאח חוזר יורש את אביו [לירושה בקבר קוראים האחרונים ירושה במשמוש].

ויש כמה חילוקי דינים איך האח יורש. למשל, אם האב היה חייב כסף לראובן, ומת, ולא היתה לו ירושה שממנה יגבה ראובן, ועכשיו מת הבן, וראובן רוצה לגבות את חובו מהירושה של הבן, הרי אם האב המת יורש את בנו בקבר, וחוזר הבן החי ויורש, אז ראובן יכול לגבות מהירושה תמורת החוב. אבל אם האב אינו יורש כלל את הירושה, והאח יורש מעצמו את ירושת האח, ולא דרך האב בכלל, אז אין הבעל חוב יכול לגבות מהירושה.

והריטב"א [בסוגיא] הוכיח שאין הברדל איך יורשים, ממה שהגמרא כתבה שאי בעי מהאי ירית ואי בעי מהאי ירית. חוץ, מהנפקא מינה שכתובה בגמרא למעט בחלק בכורה.

63. בראשונים הקשו שהרי [חולין עד א] בן פקועה [אם שחטו בהמה ומצאו בתוכה עובר

שייכים גם לעובר, ואילו המשנה שלנו סוברת שלעובר אין כח לזכות בירושה, ולכן אין העבדים שייכים לעובר עד שנולד.

אך שאר הראשונים לומדים שרב ששת סובר שגם המשנה וגם רבי יוסי סוברים שעובר זוכה, אלא שהתנא של המשנה סובר שעל פי רוב העובר אינו יורש, כי חצי מהעוברים הם זכרים וחצי הם נקיבות, ונקיבות אינם יורשות, ומתוך הזכרים חלק נבראו נפלים ואינם ראויים לחיות ואינם יורשים, ונמצא שהרוב לא יורשים, ולכן כל זמן שלא נולד העובר העבדים אוכלים בתרומה מאחר ויש רוב שאין העובר יורש והם אינם עבדים של העובר החלל.

62. האחרונים חקרו בגדר האח היורש את אחיו, האם הוא יורש ישירות, או שהוא יורש במשמוש, והיינו, שאם האבא חי, האב יורש את הבן, ואם לא, האחים מהאב יורשים. ובזה הסתפקו האחרונים איך האח יורש, האם מאחר ואין אב, זוכה עתה האח מכח עצמו, או שהאב